

До спеціалізованої вченої ради Д 61.051.07
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет» за адресою: 88000, м. Ужгород,
пл. Народна, 3

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук,
професора Батанова Олександра Васильовича на
дисертацію Ставичного Петра Ігоровича на тему
«Конституційно-правове регулювання
громадянських прав: порівняльно-аналітичне
дослідження», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02
– конституційне право; муніципальне право**

На основі вивчення дисертації, автореферату і праць, що були опубліковані за темою дисертації, було встановлене наступне.

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження П. І. Ставичного присвячене вельми актуальним як з точки зору конституційно-правової науки та теорії конституціоналістики, так і практики конституційного будівництва в Україні науково-методологічним і практичним проблемам конституційно-правового регулювання та реалізації громадянських прав людини. Дисертацію підготовлено у порівняльно-аналітичному аспекті в контексті сучасного світового досвіду.

Проблематика конституційно-правового забезпечення та реалізації прав людини в цілому та громадянських прав зокрема, що в останні роки набула широкого визнання у як у загальнотеоретичному дискурсі, так і в рамках галузевих юридичних наук, є складною, багатогранною та методологічно актуальною, що пов'язано з прагненням сучасної конституційної юриспруденції вийти на нові рівні сприйняття конституційно-правової реальності. Адже одним із пріоритетних завдань органів державної влади щодо забезпечення сталого розвитку, відкритого суспільства, інтеграції України до світової спільноти є вдосконалення роботи з основних напрямів реалізації та захисту прав людини, які визначають зміст та спрямованість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Ставши на шлях формування правової держави, для якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є головною соціальною цінністю, Україна радикально активізувала процес реалізації, охорони та захисту прав людини в цілому та насамперед її громадянських прав. Громадянські права людини сьогодні стали однією з ключових наукових проблем, які вивчаються з самих широких та різноманітних позицій – з філософсько-гуманістичної точки зору, в аспекті сутності громадянського суспільства, принципів та гарантій демократії, завдань та функцій публічної влади, принципів перебудови політичної та правової системи, проведення господарсько-економічної та соціально-культурної політики, розвитком інформаційних та медичних технологій, проникненням принципів біоетики у право, боротьби з екологічними загрозами, злочинністю тощо.

Важливість та актуальність даної теми не треба особливо доводити, оскільки громадянські права людини є органічним компонентом існування людської цивілізації з моменту її виникнення, засадою демократичного політичного простору, інструментом гуманізації суспільних відносин, формування творчої особистості та становлення постіндустріального людства, формування та функціонування соціально-правової державності та громадянського суспільства. На права людини в цілому та громадянські права зокрема покладають вирішення ряду внутрішніх, міжнародних та глобальних завдань. Ці права знаходять свою присутність практично в кожній сфері життєдіяльності людини, відображаючи її життя в особливому якісному стані, пов'язаному із затвердженням у громадській свідомості та практиці ідеї свободи особистості.

Вузловим пунктом теорії та практики прав людини в цілому та громадянських прав зокрема, до якого мають стягуватися всі елементи наукового дослідження, поступово стає філософія людської гідності. Адже гідність людини є невід'ємною властивістю кожного, а право людини на повагу до її гідності є непорушним і невідчужуваним. Гідність людини – це основоположне джерело розуміння, реалізації та захисту прав людини, закріплених в Конституції і законах

України, а також більшості міжнародно-правових документів у сфері прав людини.

Проголошений Конституцією України вектор на формування правової, соціальної та демократичної держави іманентно передбачає її функціонування на принципах верховенства ідеї людської гідності, бо така держава встановлюється та існує для людини, а не навпаки. Необхідно усвідомлювати просту істину, що влада, у кінцевому підсумку, – це не панування осіб, наділених публічно-владними повноваженнями, а служіння цих осіб на користь загального блага. Саме у цьому полягає, з одного боку, демократичний вимір влади, а з другого – її моральний імператив.

Постановка питання щодо такого формату співвідношення та взаємодії людини, її прав і свобод та сучасної держави є глибоко закономірною. Справа в тому, що мовою суб'єктивних юридичних прав і обов'язків в праві викладається насамперед сформульована суспільствознавством ідея людської гідності, яка відповідає закономірностям організації та функціонування держави, в якій діє право та забезпечено принцип його верховенства. Втім зміст ідеї людської гідності і в умовах державноорганізованого суспільства взагалі та, особливо, в умовах функціонування соціально-правової держави, досі ще залишається у сучасній доктрині прав людини мало зрозумілим та майже не дослідженим.

Як результат, вітчизняний законодавець часом не в змозі сформулювати у праві юридичні норми та конструкції, які дозволяють забезпечити належним чином гідність, так як не має достатньо конкретизованого уявлення як про сам феномен людської гідності, так і всю систему громадянських прав людини.

Ці та інші проблеми теорії та практики конституційно-правового регулювання та реалізації громадянських прав людини потребують фахової дискусії та, природно, знаходяться у фокусі тематики, порушеної у дисертації П. І. Ставичного.

Не можна не звернути увагу на недостатню розробленість в науці конституційного права багатьох теоретичних питань, пов'язаних із розумінням сутності та змісту громадянських прав людини, їх видів та місця у системі прав

людини, а також аналізом принципів, цілей, завдань громадянського суспільства та держави в процесі їх гарантування, охорони, захисту, нормативно-правової регламентації та інституційного, економічного, соціального, інформаційного забезпечення тощо.

Наукове дослідження П. І. Ставичного значною мірою відкликається на злободенні питання конституційно-правової теорії та практики, заповнює прогалини у наукових дослідженнях проблем сучасної теорії прав людини, зокрема такого їх виду як громадянські права, та вносить вельми цінні пропозиції для практики конституційного будівництва. Адже позитивними рисами дослідження є не лише пошуковий характер проблем, які ставились і розглядалися, а і його принципова орієнтація на нагальні потреби розвитку вітчизняної конституційної практики, удосконалення конституційного законодавства про права людини на міцній науковій основі у контексті реалізації головного конституційного обов'язку держави утверджувати і забезпечувати права і свободи людини.

Доволі рельєфно роль та значення держави та її органів у процесах реалізації та захисту прав людини знайшли своє закріплення у Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженій Указом Президента України від 24 березня 2021 року, прийняття якої зумовлено необхідністю вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвих механізмів їх реалізації та захисту, розв'язання системних проблем у зазначеній сфері. Так, метою Стратегії проголошується забезпечення пріоритетності прав і свобод людини як визначального чинника у процесі формування та реалізації державної політики, здійснення повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Вказується, що результатом реалізації Стратегії має стати запровадження системного підходу до забезпечення прав і свобод людини, узгодженості дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, суб'єктів господарювання, створення в Україні ефективного механізму реалізації та захисту прав і свобод людини, усунення недоліків системного характеру, які

лежать в основі порушень, виявлених Європейським судом.

У зв'язку з цим можна зробити висновок про обґрунтованість та безумовну актуальність теми дослідження, обраної П. І. Ставичним.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими планами і темами.

Дисертацію П. І. Ставичного виконано відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, схваленої Указом Президента України від 24 березня 2021 року №119/2021, Пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2022 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 07 вересня 2011 р. № 942, а також згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України на 2015–2020 рр. Тема дослідження є взаємопов'язаною складовою частиною комплексної теми «Конституційне будівництво в країнах Центральної Європи у ХХ–ХХІ ст.» (номер державної реєстрації 0198U007793).

Мета та завдання дисертаційної роботи. Представлена П. І. Ставичним до захисту дисертація має на меті з'ясувати на основі комплексного аналізу порівняльно-аналітичного дослідження та теоретичного узагальнення наукових праць, науково-публіцистичних джерел, міжнародно-правових актів, чинного законодавства України, законодавства іноземних держав та практики їх застосування, сутність конституційно-правового регулювання громадянських прав, їх забезпечення та реалізація як в аспекті внутрішньодержавних інституцій, так і в плані міжнародно-правового гарантування та міжнародно-інституційного захисту.

Недостатній ступінь розроблення теоретико-методологічних та конституційно-правових підходів щодо питання конституційно-правового регулювання громадянських прав, їх забезпечення та реалізації, свідчить про об'єктивну необхідність подальшого дослідження зазначеної наукової проблеми. Ґрунтовне вивчення цієї матерії має не лише теоретико-пізнавальне, але і яскраво виражене прикладне значення, даючи змогу здійснювати пошук ідей та

механізмів щодо вирішення питання удосконалення законодавства про права людини в Україні.

Досягнення вказаної мети обумовлює постановку автором дисертації та послідовне вирішення ним цілого ряду теоретичних та прикладних завдань, а також напрацювання та перевірку робочих гіпотез, в тому числі шляхом:

1. виявлення та концептуального аналізу властивостей такого інституту конституційного права як громадянські права;

2. визначення, що має враховуватися та чого слід дотримуватися при формуванні системи громадянських прав як основного інституту конституційного права;

3. виявлення та концептуального аналізу визначальних аспектів, характерних для системи громадянських прав;

4. визначення кола прав, які при формуванні системи громадянських прав слід віднести до неї;

5. визначення ролі та значення міжнародно-правові актів щодо забезпечення громадянських прав людини;

6. аналізу генезису становлення громадянських прав в Україні;

7. обґрунтування механізму відстеження стану дотримання та значення громадянських прав у конституційно-правових відносинах;

8. з'ясування особливої значущості конституційно-правового регулювання громадянських прав шляхом характеристики певних правових категорій у сфері прав людини;

9. визначення конституційного обов'язку держави утверджувати і забезпечувати права і свободи людини;

10. встановлення та характеристики критеріїв, яким повинні відповідати внутрішні інституції захисту громадянських прав;

11. аналізу внутрішньодержавних інституцій захисту громадянських прав, керуючись змістом ст. 55 Конституції України, вказуючи ознаки та порівнюючи їхні особливості між собою;

12. характеристики особливостей міжнародно-правового гарантування та міжнародно-інституційного захисту громадянських прав тощо.

У рамках цих та інших поставлених у дослідженні завдань, дисертант правильно формулює **об'єкт** і **предмет** свого наукового пошуку. Так, **об'єктом** дисертаційного дослідження автор визначає суспільні громадські відносини, що виникають у процесі реалізації, функціонування та забезпечення прав, які спрямовані на психічне та фізичне благополуччя людини, а також на першочергові та вихідні передумови належного існування та життєдіяльності кожної людини. **Предметом** наукового пошуку визначається громадянські права, внутрішньодержавні інституції їх захисту, міжнародно-правове гарантування та міжнародно-інституційний захист цих прав.

Такий комплексний підхід надав автору можливість дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень, які мають важливе значення для юридичної науки і практики.

Методологія дослідження. Вдалим компонентом дисертаційної роботи П. І. Ставичного слід вважати і запропоновану ним методологію дослідження проблем, пов'язаних із здійсненням наукового аналізу теоретико-методологічних, конституційно-правових та прикладних підходів щодо питання про конституційно-правове регулювання та реалізацію громадянських прав людини, яка є упорядкованою системою взаємоузгоджених світоглядних принципів і методів, що дозволяють усебічно та комплексно дослідити юридичні властивості запропонованого дисертантом доктринального і соціально-нормативного концепту громадянських прав людини, визначити сутність і зміст зв'язків між основними структурними елементами та доктринальними положеннями дисертації.

Використані в процесі проведення дослідження методи наукового пізнання надали автору можливість дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень, які мають важливе значення для конституційно-правової науки і практики сучасного конституціоналізму. Так, метод узагальнення надав можливість підсумувати одержані результати і на

основі цього обґрунтувати відповідні висновки та певні пропозиції, зокрема в частині формування системи громадянських прав, виокремлення конституційних та правових відносин, що пов'язані з реалізацією та забезпеченням громадянських прав та розкриттям змісту його складових елементів, а також щодо ознак внутрішньодержавних інституцій захисту такої групи прав.

Метод тлумачення сприяв встановленню змістовності норм, що стосуються громадянських прав.

Системно-структурний метод надав можливість визначити, що є характерним для складу та будови основних компонентів системи громадянських прав та в контексті яких елементів слід відстежувати значення громадянських прав у конституційно-правових відносинах.

Історико-правовий метод дав можливість розкрити трансформацію поетапного становлення громадянських прав.

Метод ретроспективного аналізу сприяв структуризації раніше визначених на законодавчому рівні приписів, пов'язаних із громадянськими правами.

Метод правової компаративістики дозволив проаналізувати нормативну специфіку інших країн, порівняти її та виявити відповідні розбіжності.

Завдяки функціональному методу визначено призначення державних та міжнародних інституцій захисту громадянських прав, а також міжнародно-правові гарантування.

Формально-юридичний метод використовувався для аналізу змісту законодавчих актів, що безпосередньо або ж опосередковано пов'язані із громадянськими правами шляхом їх вивчення та інтерпретації тощо.

Структура дослідження. Про системність представленого П. І. Ставичним дослідження свідчить структура дисертації, яка складається з вступу, трьох розділів, кожен з яких включає два підрозділи, висновків, списку використаних джерел (369 позицій) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 254 сторінок, з них основного тексту – 196 сторінок.

Структура роботи характеризується цілісністю й логічною послідовністю, є такою, що відображає загальне бачення досліджуваної автором проблеми.

Вищезазначене свідчить про логічну послідовність дисертаційного дослідження П. І. Ставичного, використання в процесі дослідницької роботи принципу викладу матеріалу від загального до конкретного.

Усі розділи, підрозділи та інші структурні частини роботи підпорядковані одній, чітко визначеній меті, яка деталізується конкретними завданнями, які поставив перед собою дисертант.

Структура роботи відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє розкрити авторську концепцію громадянських прав людини, представлену на основі досвіду компаративного аналізу.

Оцінка обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих автором. Результатам дисертаційного дослідження П. І. Ставичного притаманний належний рівень наукової новизни, при цьому положення з різним ступенем наукової новизни містяться в усіх трьох розділах дисертації.

Дисертант в цілому досягнув мети, яку він поставив перед собою, приступаючи до розробки даної теми. Окрім ґрунтовного теоретичного аналізу, автор дисертації вносить конкретні практичні рекомендації щодо конституційно-правової регламентації, реалізації та захисту громадянських прав людини в Україні.

Висновки і рекомендації, що робляться в дисертації, а також положення, що виносяться на захист аргументовані і переконливі, їх достовірність і новизна, а також повнота їх викладення в опублікованих наукових працях не викликає сумніву.

Отримані під час написання дисертаційної роботи висновки є обґрунтованими, сформульовані положення базуються на значному емпіричному матеріалі. Опрацьована значна кількість наукових праць з обраної теми, а також великий масив нормативно-правових джерел, що забезпечило належний науковий рівень даного дисертаційного дослідження.

Практичне значення одержаних результатів визначається їх спрямованістю на розв'язання актуальних проблем втілення теорії конституційного права у

вітчизняну практику конституційно-правової регламентації, реалізації та захисту громадянських прав людини.

Наукова новизна дослідження. Дисертаційне дослідження П. І. Ставичного дало можливість виокремити ряд висновків, положень, пропозицій та рекомендацій, а саме:

1. концептуальна установка, що є визначальною для всієї дисертації, на те, що формування системи громадянських прав як основного інституту конституційного права займає одне із основних місць у системі конституційного права та в сучасному конституціоналізмі, оскільки зміст таких прав є вагомим як у процесі існування кожної особи окремо, так і суспільства загалом (стор. 22-23 дисертації);

2. віднесення до системи громадянських прав людини наступних прав: право на життя, право на повагу гідності, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність житла та іншого володіння особи, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність особистого і сімейного життя особи, право на пересування, вільний вибір місця проживання, право на свободу думки й слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право на свободу світогляду та віросповідання (стор. 37 дисертації);

3. аналіз міжнародних стандартів у сфері громадянських прав людини (стор. 51-59 дисертації) та їх вплив на зміст та характер їх конституційної регламентації у країнах сучасного світу (стор. 60-69 дисертації);

4. зафіксоване у назві другого розділу положення щодо розуміння громадянських прав як вищої суспільної цінності (стор. 82 дисертації);

5. концептуальний аналіз конституційно-правових відносин, що пов'язані з реалізацією та забезпеченням громадянських прав у контексті суб'єкта, об'єкта, змісту та юридичного факту (стор. 82-96 дисертації);

6. положення про те, що «соціальною властивістю конституційно-правового регулювання громадянських прав є його здатність позиціонувати себе в ролі регулятора тих суспільних відносин, учасники яких потребують фізичного та

психічного благополуччя, через забезпечення та реалізацію ними своїх громадянських прав» та твердження, що «конструктивна побудова такого регулювання відбувається шляхом впливу норм права на свідомість учасників відносин, після чого відображається на їхній поведінці у формі дії чи бездіяльності» (стор. 99 дисертації);

7. аналіз основних методів конституційно-правового регулювання громадянських прав людини, а саме: методів основоположного (сутнісного) правового регулювання, першочергового правового регулювання, конституційного закріплення та загальних установлень, а також методів конституційного зобов'язання, дозволу та заборони (стор. 105-113 дисертації);

8. розуміння міжнародно-правового гарантування захисту громадянських прав як нормативного змісту міжнародно-правових документів (угод, декларацій, конвенцій, рекомендацій, пактів тощо), якими насамперед передбачається закріплення громадянських прав, а також за необхідності вказуються певні умови та засоби, спрямовані на забезпечення захисту таких прав (стор. 157 дисертації).

Наведеними положеннями не вичерпується наукова новизна та оригінальність авторських підходів. У роботі є й інші доволі оригінальні висновки та пропозиції, які в сукупності розкривають авторське бачення основних проблем конституційно-правового регулювання громадянських прав та шляхів їх вирішення, спираючись на досвід порівняльно-аналітичного аналізу.

Оцінка ідентичності змісту автореферату та основних положень дисертації. Автореферат дисертації П. І. Ставичного адекватно відтворює основні положення та висновки дисертації. Їх зміст і положення, що є предметом захисту ідентичні. І дисертація, і її автореферат виконані з дотриманням встановлених вимог. Наукові положення, висновки і рекомендації щодо можливостей практичного використання отриманих результатів, які представлені дисертантом у авторефераті, належним чином розкриті, деталізовані та обґрунтовані у самій роботі. Тобто є всі підстави стверджувати, що П. І. Ставичний виконав всі вимоги щодо кількості та обсягу публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Вивчення матеріалів дисертації та наукових публікацій дисертанта дозволили дійти висновку щодо відсутності порушень академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації результатів дослідження. Використання ідей, наукових результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Зауваження до окремих положень дисертаційної роботи. Поряд з позитивною оцінкою результатів дослідження, підтвердженням її наукового та практичного значення, вважаємо, що у дисертації П. І. Ставичного є певні недоліки, окремі положення і проблеми, котрі можуть стати підґрунтям для дискусії:

1. Позитивно оцінюючи ціннісний підхід автора, який був застосований ним з метою визначення базових доктринальних, соціальних і нормативних імперативів всього дисертаційного дослідження (особливо розділ 2 дисертації), що містяться в актуальних питаннях забезпечення громадянських прав людини, зазначимо, що у роботі фрагментарно розглядається проблематика людського виміру права в цілому та тенденцій антропологізації конституційного права, зокрема. Значною мірою саме виникнення, існування, характер, форма і порядок визнання та перманентний розвиток громадянських прав протягом людської цивілізації є визначальною критеріальною ознакою людиновимірності системи права будь-якої держави.

Відповідна проблематика викликає великий інтерес як з точки зору загальних тенденцій розвитку конституційного права у сучасному світі (інтернаціоналізація та вплив міжнародних стандартів на національне конституційне право, біологізація та поява нових медичних технологій, цифровізація та поява нових інформаційних технологій, енвайроменталізація, ювеналізація та розвиток прав дитини й інститутів ювенальної юстиції, гендерний мейнстримінг та розвиток антидискримінаційного законодавства тощо), так і в аспекті формування конституціоналізму та демократичної соціально-правової державності в Україні.

У дисертації П. І. Ставичного, на жаль, відповідні тенденції розглядаються доволі фрагментарно.

2. Автору бажано було більш детально зупинитись на проблематиці реалізації, захисту та перспектив удосконалення конституційно-правового регулювання громадянських прав у контексті викликів збройних конфліктів, які в останні десятиліття виникли у сучасному світі, насамперед російсько-української війни.

3. Епізодично згадуючи у різних структурних частинах всього дисертаційного дослідження органи місцевого самоврядування в контексті їх включеності у конституційний механізм реалізації прав людини в цілому, П. І. Ставичний практично уникає предметного концептуального аналізу проблематики щодо ролі територіальних громад та в цілому інституту місцевого самоврядування у процесах генезису та реалізації власне громадянських прав людини. Такий акцент, особливо з точки зору розкриття предмету та об'єкту рецензованого дисертаційного дослідження П. І. Ставичного, є актуальним у доктринальному аспекті та принциповим у прикладному значенні. Адже саме місцеве самоврядування оптимально фіксує у собі як елементарні проблеми людської життєдіяльності, так і політичні, економічні, духовно-моральні цінності та соціальні досягнення людства у будь-якій галузі суспільного розвитку, у тому числі й насамперед з точки зору реалізації громадянських прав людини. В силу цього, відносно невеликі територіальні розміри територіальних громад, локальність діяльності їх органів, здебільшого безпосередній характер взаємовідносин жителів між собою та з органами місцевого самоврядування, природний характер проблем життєдіяльності – усе це в цілому обумовлює особливу муніципальну соціальність. Адже народження людини, її здоров'я, дорослішання, шлюб та сім'я, комунікація з іншими людьми, виховання власних дітей, старіння, смерть – у рамках цих життєвих циклів в основному замикається життєдіяльність місцевого співтовариства. Тобто саме в межах територіальних громад людина реалізує переважну більшість своїх громадянських прав, що

об'єктивно детермінує муніципально-правовий вимір феноменології цієї групи прав людини.

Дані зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації П. І. Ставичного.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, всі сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на базі особистих досліджень автора.

Підсумки роботи загалом, одержані узагальнення та висновки були оприлюднені дисертантом на низці міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, вичерпний та оформлений у встановленому порядку перелік яких наведений у дисертації та її авторефераті.

Опубліковані П. І. Ставичним наукові праці (всього 5 статей та 4 тези доповідей на наукових та науково-практичних конференціях та міжнародних правових школах) гармонійно репрезентують зміст наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у даному дисертаційному дослідженні, а відтинок часу за який вони були опубліковані засвідчує його тяглисть і системність.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій і встановлені у Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами).

Автореферат дисертації П. І. Ставичного адекватно відтворює основні положення, зміст та висновки самої дисертації на тему «Конституційно-правове регулювання громадянських прав: порівняльно-аналітичне дослідження». Положення, що є предметом захисту ідентичні. І дисертація, і її автореферат виконані з дотриманням встановлених вимог.

Загальний висновок щодо відповідності роботи встановленим вимогам МОН України. На підставі вище викладеного вважаю, що дисертація на тему «Конституційно-правове регулювання громадянських прав: порівняльно-аналітичне дослідження» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові теоретично обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему щодо конституційно-правове регулювання громадянських прав людини.

Дисертація та її автореферат відповідають вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій і встановлені у Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами), їх зміст відповідає паспорту спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право, а автор дисертації – Ставичний Петро Ігорович, за результатами і на підставі публічного захисту в установленому порядку, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
провідний науковий співробітник
відділу конституційного права та
місцевого самоврядування
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України

О. В. Батанов

Підпис: *Батанова О.В.*
420 444 43 30
Завідуючий відділом інституту
держави і права
06.02.2015